

‘Maxim, weet jij wie Wekker is die dat verschrikkelijke stuk vandaag in de krant schrijft? Hij heeft in dezelfde tijd op Atjeh gediend als jij.’

Wekker? Hij stond op van de leestafel van zijn sociëteit, de *Avondpost* in zijn hand. Hij had het stuk net gelezen. Natuurlijk, hij wist het, hij moest het zijn, geen twijfel over mogelijk. Wekker noemde hij zich dus. Ha, niet slecht gekozen die naam, iedereen was op slag wakker. Alles in dat artikel klonk naar hem. *Nederlanders, jullie dulden dat daarginds een heel volk vermoord en uitgeroeid wordt. Het zal nog dertig maal dertig jaar duren voordat de oorlog in Atjeh voorbij is en hij zal eindigen met de doodsrochel van de laatste Atjeher.*

Wekker, hij schreef zoals hij sprak. Een aanklacht zoals er in geen halve eeuw meer was geschreven. Dit was beslist W.A., woest als het land waar het allemaal gebeurde.

‘Nee, ik zou niet weten wie dat is. Maar wat hij schrijft, is niet verzonnen.’

Wat er de daarop volgende weken in de *Avondpost* verscheen, konden de meesten eerst niet geloven. Zeventien dagen duurde hun ongeloof. Zeventien afleveringen, als dummdums midden in het hart van de regering. *Hoe beschaafd Nederland in de 20ste eeuw vrede en orde scheidt in Atjeh*, de titel die boven ieder artikel

stond, trof elke keer doel. Met zijn proza als een klevangaanval bracht Wekker een heel volk in beroering. Het tumult dat losbrak in de Tweede Kamer was ongekend, het gehuil van alle partijen, het protest uit de verste hoeken van het land.

Wekker, Wekker, wie is dat, waar is hij, waarom weet niemand iets over hem!

Zeventien onthullingen over een volkerenmoord, over een ontaard leger. In naam der Koningin, in naam van het Nederlandse volk, wij komen u pacificeren, wij brengen u onder ons gezag, wij zullen u leiden en beschermen. Atjeh en Onderhoorigheden, u zult voor altijd in rust en vrede kunnen leven, wij houden van u. Stuur uw Voorgangers maar terug naar Mekka, en vertrouw op onze God en onze Christus, die zullen over u waken. Vergeet Allah en zijn Profeet, dan zal het u beter gaan, dan zal het u goed gaan. *Prang sabil*, jullie Heilige Oorlog, die lappen we aan onze militaire laars. Heilig is alleen het vaderland, en het slagveld waar onze mannen van eer het leven lieten. Dat is heilig. *Prang sabil*, het zou wat. We roken jullie uit, we achtervolgen jullie tot in de bergen van Tangse en Gajo, we verdrijven jullie uit Seunagan en Samalanga, we breken jullie botten in Tadoe en Pameue en Loekoep en Meugamat. Net zolang totdat jullie inzien dat wij het Gezag zijn, de maat en de norm.

Hij hoorde weer het sarcasme in W.A.'s stem wanneer ze op de veranda zaten van hun herstellingsoord in Kota Radja, met uitzicht op een tuin vol sierplanten. W.A., voluit genoemd de tweede luitenant Van Oorschot, waar die voorletters voor stonden wist Maxim niet eens, droeg vaak een strohoed met een zwartfluwelen band eromheen, alsof hij naar een feest ging. Met zijn gebleekte snor en zijn witte uniformjasje met de halfhoge kraag afgezet met een zilveren ster leek hij op een grand seigneur, net als alle officieren.

De uren met W.A. daar op die veranda hadden zijn wereldbeeld geschokt en veranderd. Met hoeveel idealisme was hij niet uit Nederland vertrokken? Hij zou de Atjeeërs gaan helpen, die door hun eigen despoten onderdrukt werden. Dat was het verhaal dat ze hem in zijn opleiding verteld hadden, dat was wat de kranten schreven en de politici verkondigden: Indië had onze hulp nodig, Atjeh moest beschermd, onze beschaving was een zegen voor al die onderdrukte volken daar. Dat was de leugen. Naïef was hij geweest, idealistisch, meegaand, zorgeloos, dom. Vechten en orde bewaren in een ver land, wie leent zich daar in godsnaam voor?

Met een hoofd vol spijt, en met een niet te verklaren heimwee, was hij uiteindelijk teruggevaren naar Rotterdam.

***

‘Maxim, Maxim, je schoenen!’

Hij sprong opzij, en lachte naar haar.

‘Sorry Roy, ik lette niet op.’

‘Je was zo afwezig, ik riep je al een tijdje, zag je me niet zwaaien?’

‘Ja, nee, nou eigenlijk niet, ik was in...’ Hij hield op, keek haar onhandig en wat hulpeloos aan, en zei nog eens sorry. Roy wees naar een schip dat dicht onder de kust voorbijkwam. Ze zagen de bemanning over de reling leunen.

Door het hoogwater werden Roy en Maxim op een smalle reep strand teruggedrongen. De kinderen vonden het prachtig. Het was de zomer van 1909. Sinds een paar maanden was hij burgemeester van het eiland, een plotselinge benoeming. Hij vermoedde dat het met zijn verwonding te maken had, een ambtelijke pleister. Hij was aangekondigd als gepensioneerd officier van het Nederlandsch-Indisch Leger. Dat zou wel een bullebak zijn, een vechtjas, eentje die alleen orders uitdeelde en van tegenspraak niet gediend was. Hoe oud? Vijftig, zestig? Hij bleek een man van dertig, nog bijna een jongen, de wethouder was tweemaal zo oud. Kortdaat, vriendelijk, informeel, snel, maar ook autori-

tair. Soldaat af, maar onweerlegbaar met de manieren van een officier.

In de paar maanden dat Roy en hij er nu waren, was hun respect voor de eilanders gegroeid. Ze voelden zich er thuis.

Maar altijd wanneer de wadden droogvielen en hij met zijn ene oog over de eindeloze vlaktes uitkeek, zag hij het uitgestrekte land rond Djeuram. En bij de kolonie lepelaars op De Muy zag hij de lepelaars naar vis zoeken in Kota Radja. Ontlopen kon hij niks, vergeten ook niet, maar over Atjeh sprak hij zo min mogelijk, zelfs niet met Roy, en waarschijnlijk wisten de mensen van Texel er ook nauwelijks iets van. Ze hadden genoeg aan hun eigen sores.

‘Morgen krijgen we bezoek, Roy.’

Ze keek hem opgewekt aan, gasten van buiten hadden ze nog niet gehad.

‘Ah, uitstekend, wie zijn het?’

‘Hij is alleen, en nog niet zolang terug. Hij is vorige week in Rotterdam aangekomen met de Merapi, toevallig hetzelfde schip waarmee ik ooit naar Indië ben gevaren. Hij telegrafeerde me vanmorgen dat hij eerst in Den Haag moest zijn en daarna naar ons zou afreizen. Afreizen, echt een woord voor W.A., want die is het.’

‘Mooi, dan kan ik hem eindelijk ook eens ont-

moeten. Ben benieuwd of hij net zo overtuigend is als zijn pen.' Ze lachte er zacht bij.

'Ja, ik denk het wel, we zullen zien. Mij heeft hij in ieder geval ervan overtuigd dat ik lang blind ben geweest voor de schuld van zoveel officieren en van zoveel politici.'

'Nou nou, burgemeester, dat lijkt me lichtelijk overdreven. Oranje-Willem is nog steeds je vriend, net zoals W.A. en in Den Haag ontmoet je die lui toch ook in de sociëteit?'

'Ik ontwijk de meesten zo veel mogelijk, maar je hebt gelijk van die vriendschap, betere vrienden dan uit die tijd heb ik niet.'

De zee aan hun voeten steeg niet verder, en het strand lag er verlaten bij. De kinderen waren stilletjes het duin opgekropen,.

'Roy, we gaan, als je het goed vindt. Ik wil straks toch even naar de haven om te zien of W.A. niet al vandaag met de boot aankomt. Typisch iets voor hem om ineens voor onze deur te staan.'

***

Rustig draaide De Dageraad de haven van Oude Schild binnen. Een half uur varen vanaf Den Helder en je stond op het eiland. W.A. had inderdaad la-

ten weten dat hij die dag de laatste boot zou halen. Maxim wachtte hem op.

Schemer viel over de aangemeerde schepen, in het havenkantoor gingen de lichten aan. Half tien in de avond, de veerboot floot dat zij er was. Van een afstandje bekeek Maxim hoe W.A. als eerste de loopplank afliep. Koffertje in de hand, hoed iets achter op zijn hoofd, een pijp in de mond. Er ging iets bevrijds van hem uit, alsof hij met vakantie was, een badgast die er zin in had.

Sinds hij in het havenplaatsje Tandjong Priok afscheid van hem had genomen, had hij hem niet meer gezien. Hij was niet veranderd.

Toen W.A. hem tussen de afhalers ontdekte, zette hij zijn koffer neer, salueerde, en stak z'n beide armen omhoog.

‘Maxim!’

‘Hallo, Wekker, welkom. Goed je weer te zien.’

W.A. lachte, keek om zich heen en legde een vinger op z'n mond.

‘Ssst.’